Lotta Laitinen, FT
Ympäristö- ja olosuhdepäällikkö
Suomen Ampumaurheiluliitto
31.1.2023

Puolustusvaliokunta

Eduskunta

Eduskunnan puolustusvaliokunta on pyytänyt Suomen Ampumaurheiluliitolta asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa asiassa O 59/2022 vp; Valtioneuvoston selvitys eduskunnalle Suomen ampumaratojen tilanteesta.

Suomen Ampumaurheiluliitto (jatkossa SAL) kiittää puolustusvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua ampumarataselvityksestä ja samalla toteaa, että ampumaratojen ympäristölupahankkeen koordinoijana edustaa kaikkia siviiliampumaratojen käyttäjäryhmiä.

Ampumarataselvitys

Puolustusministeriö valmisteli vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain (556/2007) muutosta keväällä 2022. Kyseistä hallituksen esitystä koskeva eduskunnan vastaus EV 98/2022 vp sisälsi lausuman, jonka mukaan eduskunta edellytti valtioneuvoston antavan vuoden 2022 loppuun mennessä selvityksen Suomen ampumaratojen kokonaistilanteesta. Selvityksessä tulee tarkastella myös sitä, miten ampumaratojen määrää saataisiin Suomessa lisättyä nykytasosta ympäristönäkökulmat asianmukaisesti huomioon ottaen.

Yleistä ampumarataselvityksestä ja sen tavoitteista

SAL pitää valtioneuvoston ampumarataselvitystä erittäin hyvin laadittuna, laadukkaana ja perusteellisena. Selvityksessä on ansiokkaasti tuotu esille ampumaratojen laaja yhteiskunnallinen merkitys ja rataverkoston toiminnan turvaamisen ja ratojen määrän lisäämisen positiiviset vaikutukset. Valtioneuvoston ampumarataselvitys luo erinomaisen pohjan konkreettisten toimenpiteiden mahdollisimman nopealle aloittamiselle. Toimenpiteiden toteutuminen on ehdoton edellytys, mikäli maassamme on tahtotila turvata edes kohtuullinen mahdollisuus ampumaharjoittelulle puhumattakaan uusien ampumaratojen perustamisesta ja 1000 ampumaradan tavoitteen saavuttamisesta. Tämä tarkoittaa olemassa olevien ampumaratojen toiminnan jatkuvuuden turvaamista, ratakapasiteetin lisäämistä sekä -valikoiman monipuolistamista, suljettujen ratojen käyttöönottoa ja uusien ampumaratojen perustamista. Suljettujen ampumaratojen

avaamista tukee se, että vuosikymmenen aikana ampumaratojen ympäristövaikutuksista on saatu lisätietoa ja tunnistettu, että aikaisemmin ratoja on suljettu liian tiukkojen arvioiden takia, vaikka todellista riskiä ei ole tutkimuksin pystytty osoittamaan.

Nämä toimenpiteet edellyttävät ampumaratojen ympäristölupaprosesseja koskevan lainsäädännön kriittistä arviointia ja päivitystä. Lisäksi huomiota on kiinnitettävä lupaprosessien objektiivisuuteen, lupahakemusten laatijoiden ja lupapäätösten tekijöiden riittävään asiantuntemukseen ja käsittelijöiden määrän, mutta myös toiminnanharjoittajien taloudelliseen tukemiseen. Kokonaisuudessa saattaa olla tarpeen tarkastella myös ampumaratoihin liittyvän ympäristölainsäädännön toimialaa. Sen varmistamiseksi, että ampumaratatoimintoja tarkasteltaisiin ja kehitettäisiin systemaattisesti ja pitkäjänteisesti olisi tärkeää luoda ampumaratastrategia, jossa asetettaisiin tavoitteet ja määritettäisiin keinot tavoitteisiin pääsemiskesi. Työn koordinointiin tarvitaan myös kaikkia siviiliratojen käyttäjiä edustava taho. Nämä näkökohdat on hyvin otettu huomioon ampumarataselvityksessä. Jäljempänä tässä lausunnossa on tuotu yksityiskohtaisemmin esiin asioiden taustat ja olennaiset kehittämiskohteet.

Ampumaratojen määrä ja siihen vaikuttavia tekijöitä

Maassamme on lopetettuja ampumaratoja Suomen ympäristökeskuksen tekemien selvitysten[1] mukaan 1300-1800 kappaletta ja käytössä oleva ampumaratoja 670 appaletta. Ympäristönsuojelulain voimassaoloaikana 2000-luvulla ampumaratojen ympäristölupaprosessit ovat teettäneet huomattavan määrän työtä ja ampumaratojen toiminta on vaikeutunut. Merkittävimpinä ongelmina on pääasiassa pidetty ampumaharrastuksen ympäristövaikutuksiin liittyvää tietämättömyyttä ja osaamattomuutta, mutta myös epäselvä ja vanhentunut lainsäädäntö on vaikeuttanut lupien saantia. Nykyisistä 670 ampumaradasta vajaalla 60 prosentilla ei vielä syksyllä 2022 ole ollut ympäristölupaa tai luvan hakeminen on käynnissä, mikä tarkoittaa sitä, että jatkuvuuden kannalta tilanne on edelleen epävarma.

Vuonna 2014 ympäristöministeriö julkaisi oppaan Paras käyttökelpoinen tekniikka (BAT) – Ampumaratojen ympäristövaikutusten hallinta[2]. BAT-oppaaseen on koottu ampumaratojen ympäristönsuojelun teknisiä ja menetelmällisiä ratkaisuja, jotka pohjautuvat kohdekohtaiseen riskinarviointiin. Oppaan tarkoitus on ollut parantaa ympäristönsuojelun tasoa ja kustannustehokkuutta, yhtenäistää ympäristölupien vaatimustasoa sekä vähentää turhia tai virheellisiä investointeja ja näin ollen luoda mahdollistaa ampumaratatoiminta kestävästi.

Ampumaratojen ympäristölupahankkeen aikana käsiteltyjen 175 ampumaradan osalta noin kolmasosalla on ollut haasteita joko tarpeettoman tiukkojen lupamääräysten

[1] Naumanen, P., Sorvari, J., Pyy, O., Rajala, P., Penttinen, R., Tiainen, J., & Lindroos, S. (2002). Ampumarata-alueiden pilaantunut maaperä. Tutkimukset ja riskienhallinta. Suomen ympäristö 543.
[2] Kajander & Parri, toim. (2014). Paras käyttökelpoinen tekniikka (BAT) – Ampumaratojen ympäristövaikutusten hallinta. Suomen ympäristö 4/2014.

(suhteessa BAT-oppaaseen) takia, melun arviointisuureiden ja ohjearvojen tulkinnan, maaperän ja pohjaveden pilaamisriskin aiheuttamiskiellon, kaavoituskysymysten ja/tai BAT-oppaan soveltamisen vuoksi. Vaikka ampumaradan ympäristölupahakemuksessa on esitetty esimerkiksi BAT-periaatteita noudattavat pohjaveden suojausrakenteet, ne on jätetty täysin huomioon ottamatta viranomaiskäsittelyssä.

Merkittävänä ongelmana on ollut myös se, että todistustaakka on ollut yksinomaan toiminnanharjoittajalla. Ennalta-arvaamattomuus niin vaadittavien selvitysten kuin lupapäätöstenkin suhteen ovat SAL:n havaintojen perusteella merkittävimpiä syitä, miksi useammat ampumaradat eivät ole lähteneet hakemaan ympäristölupaa, ja toisaalta miksi lupien hakeminen vie huomattavasti ennakoitua enemmän aikaa. Pahimmassa tapauksessa lupaa joudutaan hakemaan uudestaan aiemman luvan kumouduttua.

Nykyisellä lainsäädännöllä ja käytännöillä, olemassa olevilla ampumaradoilla pelkkään ympäristöluvan saamiseen saattaa mennä vuosia ja uuden ampumaradan rakentamiseen kannattaa varautua kuluvan aikaa jopa vuosikymmeniä, parhaassakin tapauksessa 5-10 vuotta. Nykyisen ampumaratakapasiteetin käyttöasteen nostaminen tai lajiratavalikoiman lisääminen ei myöskään tapahdu nopeasti.

Haitta-ainelainsäädäntöä koskevat ongelmat

Ampumaratojen määrän lisäämisen ja toiminnan turvaamisen kannalta yksi ongelmallisimmista on nykyinen ympäristönsuojelulaki (527/2014), jota on täydennetty useilla asetuksilla ja oppailla. Kuten ampumarataselvityksessä todetaan, selkeä ampumaratoja koskeva säännöstö edistäisi ampumaratojen perustamista sekä ylläpitämistä. SAL pitää välttämättömänä ympäristönsuojelulain sekä oppaiden läpikäymistä ampumaratojen osalta lain selkeyttämiseksi ja sen varmistamiseksi, että lainsäädäntö on tieteellisesti perusteltu. Yhtenä vaihtoehtona voisi olla myös oppaiden aseman vahvistaminen ja niiden sisällön tuominen säädöstasolle.

Nykyisen lainsäädännön ongelmallisuutta kuvaa muun muassa se, että mikäli nykyistä haitta-aineisiin liittyvää lainsäädäntöä tulkitaan tiukimman mukaan, yksikään olemassa olevista ampumaradoista ei tulevaisuudessa saisi ympäristölupaa ja toiminta loppuisi. Erityisen hankalia ovat YSL 527/2014 16 § ja 17 § ja niiden muotoilu kieltäen maaperän ja pohjaveden pilaamisriskin aiheuttamisen. Riski ei kuitenkaan koskaan ole nolla. Ympäristönsuojelun BAT-näkökulmasta ampumarata on suljettu ympäristö, jossa oleellista on haitta-aineiden kulkeutumisriskin arviointi, tarkkailu ja tarvittaessa hallinta,

ei ratarakenteen haitta-ainepitoisuudet. Ampumaratatoiminnan tyypilliset haitta-aineiden kulkeutumisajat ovat erittäin pitkiä, jopa tuhansista satoihin tuhansiin vuosiin[3] ja ampumaratatoiminnasta aiheutuu kuivassa ympäristössä äärimmäisen harvoin lyhyen aikavälin akuutteja riskejä.

Ympäristöministeriön julkaisemissa ampumaratojen AMPY- (2012)[4] ja BAT-oppaissa (2014) ampumaratojen pintamaakerros on määritetty ratarakenteeksi, jonka avulla on ollut tarkoitus ohjata ampumaratojen ympäristövaikutusten arviointia ja hallintaa, mutta ratarakenteen määritelmää ei ole kirjattu lainsäädäntöön. Ratarakenteeksi on määritetty oppaissa haulien leviämisalue ja taustavallit, joihin luodit ja haulit kertyvät, ampumapaikat sekä välialueet ilman tarkempaa määrittelyä. Osa viranomaisista tulkitseekin ratarakennetta siten, että ampumaradalla tulisi olla erikseen rakennetut rakenteet erottamassa pintamaan ja radan. Käytännössä tällaisia rakenteita ei ole kuin murto-osalla Suomen ampumaradoista, eikä niihin olisi tarvettakaan BAT-oppaan mukaisten riskinarviointien perusteella. Ratarakennemääritelmän osalta ensisijaisena asiana on oppaissa esiin tuotu näkemys siitä, että ratarakenteeseen ei sovelleta pilaantuneen maaperän ohjearvoja, vaan ratarakenteessa saa olla korkeita haitta-ainepitoisuuksia, sillä juuri siihen luotien ja haulien kuuluukin kertyä. Toiminnan loputtua ratarakenteen poistaminen tulee riskiperusteisesti tarkasteltavaksi. Näin ollen mm. ratarakennemääritelmän sisällyttäminen lainsäädäntöön selkeyttäisi tilannetta ja vähentäisi tulkinnanvaraisuutta. Ratarakennemääritelmän puuttuessa lainsäädännöstä ympäristölupapäätökset kumoutuvat maaperän pilaamiskieltoon perustuen hyvinkin helposti eri oikeusasteissa.

Vaikeuksia on aiheuttanut myös se, että olemassa olevien ja usein vuosikymmeniä toimineiden ampumaratojen sijoituspaikan soveltuvuus arvioidaan ympäristölupaa haettaessa. Useissa tapauksissa erityisesti luokitellulla pohjavesialueella sijaitsevan vanhan ampumaradan toiminta on lupaharkinnassa katsottu uutena toimintana, kuitenkin siten, että vanha kuormitus huomioidaan. Vaikka ympäristölupahakemuksessa on esitetty BAT-oppaan mukaisia riskinhallintatoimenpiteitä, ne on lupaharkinnassa sivuutettu vedoten ehdottomaan pinta- ja pohjaveden pilaamiskieltoon (YSL 527/2014 16 § ja 17 §). Myös maakuntakaavoissa on suunnittelumääräys, jonka mukaan pohjavedelle riskiä aiheuttavat uudet toiminnot on sijoitettava ensisijaisesti pohjavesialueen ulkopuolelle. Nykyisen lainsäädännön mukaan, mikäli toimintojen sijoittaminen pohjavesialueelle on perustelluista syistä välttämätöntä, tulee toiminnot suunnitella siten, että niiden aiheuttamat riskit pohjavedelle poistetaan teknisin ja toiminnallisin keinoin. Käytännössä kuitenkin kaikki tekniset ja toiminnalliset keinot voidaan kumota maaperän ja pohjaveden pilaamiskiellon (YSL 527/2014 16 § ja 17 §) perusteella.

---

[3] Tarvainen, T., Reinikainen, J., Hatakka, T., Jarva, J., Luoma, S., Pullinen, A., Pyy, O., Hintikka, V. & Sorvasi, J. 2011). Haitta-aineiden kulkeutumisen arviointi Mansikkakuopan ampumarata-alueella. GTK, Etelä-Suomen yksikkö 14/2011.

[4] AMPY-työryhmä. 2012. Ampumaratojen ympäristölupa – Opas toiminnanharjoittajille sekä lupa- ja valvontaviranomaisille. Suomen ympäristö 23/2012.

Ratarakenteen käsite on kehitetty viranomaisille ja toiminnanharjoittajille osoitetussa Ampumaratojen ympäristölupa- eli AMPY-oppaassa. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus on tehnyt AMPY-oppaan päivitystyötä vuoden 2022 aikana. Edellä mainituilta tahoilta saatujen tietojen mukaan ratarakennemääritelmä on tarkoitus poistaa oppaasta päivityksen yhteydessä. Tätä ollaan tekemässä siitä huolimatta, että tiedetään ratarakennemääritelmän puuttumisen estävän jatkossa ympäristölupien saannin, lisäävän byrokratiaa, kustannuksia ja mitätöivän BAT-oppaan keskeiset periaatteet. Ratarakenteen määritelmän poistaminen oppaasta luo epätietoisuutta myös niille radoille, joilla on jo ympäristölupa. AMPY-oppaan päivittämistyötä on tehty käytännössä ympäristöhallinnon sisäisesti. Ampumaratoja koskevan sääntelyn ei ole eduksi olla yksinomaan ympäristöministeriön hallinnonalalla.

Kuten ampumarataselvityksessä on todettu, ympäristöä pilaavaa toimintaa koskee Suomessa ja Euroopassa yleisesti ”aiheuttaja maksaa”–periaate, johon sisältyy toiminnasta aiheutuneiden vahinkojen korjaaminen. SAL:n näkemyksen mukaan periaate sopii erittäin huonosti yksityisten seurojen tai yhdistysten hallinnoimille ampumaradoille, joilla toiminta on saattanut jatkua jopa yli 100 vuotta. Huolimatta siitä, että ne tarjoavat yhteiskunnalle elintärkeitä palveluita mahdollistaen muun muassa viranomaisten tai reserviläisten harjoittelumahdollisuudet.

Nykykäytäntö toiminnan loppumiseen liittyvistä velvoitteista alueen kunnostamiseksi ja siitä seuraavista kustannuksista ratojen lopettamishetken toiminnanharjoittajille ei ole oikeudenmukainen, eikä omiaan edistämään halukkuutta ampumaradan ylläpitämiseen. Lisäksi ympäristönsuojeluviranomaisten päätökset puhdistamisvaatimuksista eivät useinkaan ole riskiperusteisesti tehtyjä, vaikka näin tulisi lainsäädännön mukaan toimia. Tämä tarkoittaa riskien hallinnan näkökulmasta turhia kunnostuksia ja kustannuksia. Ampumaratatoiminnan turvaamiseksi ja selkeyttämiseksi ”käyttäjä maksaa” –periaatetta ja toiminnan loppumisesta seuraavia toimenpiteitä on arvioitava uudelleen. Tämä edellyttänee myös säädösmuutoksia.

Lyijyrajoitusten aiheuttaman ongelmat

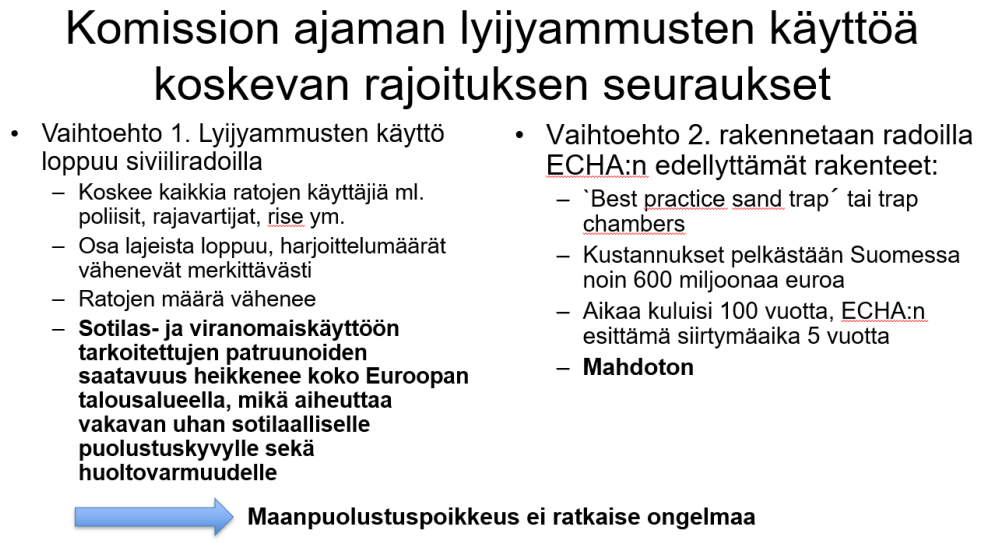
Euroopan kemikaalivirasto (European Chemicals Agency, ECHA) on komission toimeksiannosta valmistellut lyijyammusrajoitusta (ns. lyijy II), joka kattaa luodit, lyijyhaulit muissa kuin kosteikkoympäristöissä sekä kalastusvälineet. Metsästykseen kohdistuvat ammuslyijyrajoitukset ovat monilta osin perusteltuja ja niiden vaikutukset

ovat suurimmalta osin hallittavissa. Ampumaratojen osalta nykyisellään rajoitusesityksessä suunnatut vaatimukset ovat kohtuuttomia ja uhkaavat kaikkea ampumaradoilla harjoitettavaa harrastamista ja viranomaistoimintaa sekä koko ETA-alueen puolustuskykyä ja huoltovarmuutta. Lyijyammusten käytön jatkaminen luotiaseradoilla tarkoittaisi ECHAn esityksen mukaan pelkästään Suomessa noin 600 miljoonan euron kustannuksia ja suojarakenteiden rakentaminen veisi vuosikymmeniä, jopa 100 vuotta, kun nykyisellään siirtymäajaksi on annettu 5 vuotta.

Rajoitusesitys ei näennäisesti koske sotilas- ja viranomaiskäyttöä, mutta käytännössä rajoitus heikentäisi merkittävästi koko Euroopan talousalueen huoltovarmuutta ja sotilaallista puolustuskykyä. Lyijylliset luodit siviilikäyttöön valmistetaan samoilla tuotantolinjoilla kuin sotilastuotteet, mutta lyijyttömät tuotteet valmistetaan täysin erilaisilla koneilla ja tekniikoilla. Nykyiset lyijyluotien valmistuslinjat toimivat reservinä, josta kriisitilanteessa saadaan moninkertaistettua sotilastuotteiden valmistuskapasiteetti. Mikäli näiden tuotteiden siviilikäyttö ampumaradoilla päättyy, ei teollisuuden kannata ylläpitää näitä tarpeettomaksi käyviä linjoja, eikä niille jatkossa löydy myöskään osaavaa työvoimaa toiminnan muuttuessa. Täten rajoitus vaikuttaisi lyijyluotien saatavuuteen myös sotilas- ja viranomaiskäyttöön.

Rajoitusesityksissä jäsenvaltiolle on säädetty EU-asetuksissa (REACH, art.2(4), CLP, art.1(4)) mahdollisuus poiketa säädöksien sisältämistä vaatimuksista, jos se on tarpeen maanpuolustuksen vuoksi. Kuten ampumarataselvityksessäkin on todettu, maanpuolustuspoikkeus ei ratkaise rajoitusesityksen ongelmia etenkään Suomen kaltaisessa maassa, jossa kaikki ampumaharrastajaryhmät ja osa viranomaisista harjoittelevat samoilla radoilla. Poikkeukset eivät myöskään turvaa ammustuotannon jatkumista sotilas- ja viranomaiskäyttöön.

SAL:n näkemyksen mukaan lyijyammusten käyttöä on voitava jatkaa ampumaradoilla, joilla haitta-aineista aiheutuvaa mahdollista riskiä voidaan tarkkailla ja hallita BAT-periaatteita noudattaen, eikä rajoitukselle näin ollen ole ympäristönsuojelullisia perusteita. Ottaen huomioon Euroopan muuttuneen turvallisuustilanteen kaavailluista ammuslyijyrajoituksista tulee tässä vaiheessa jättää ampumaradat kokonaan pois. Vaihtoehtoisesti esitys on palautettava uudelleen tarkasteltavaksi. Tässä ei yksin riitä Suomen toimet tai poikkeusten hakeminen.

Kuva 1. ECHAn laatiman rajoituksen merkittävimmät vaikutukset.

Ampumamelua koskevan lainsäädännön ongelmat

Tällä hetkellä ampumaratatoiminnan melun arviointia ohjaa ensisijaisesti VNp 53/1997. Käytännössä lainsäädäntö on vanhentunutta, eikä perustu tieteelliseen näyttöön ja sen osalta on todettu olevan päivitystarpeita jo ympäristöministeriön julkaisemissa oppaissa (AMPY 2012 ja BAT 2014). Nykyisen lainsäädännön mukaisen melutarkastelusuureen AI-enimmäisäänitason L_{AImax} heikkous on se, että se ja siihen sidotut ohjearvot eivät ota huomioon toiminnan laajuutta huolimatta siitä, että käytännössä radan laukausmäärä ja käyttöajat vaikuttavat merkittävästi melun kokonaisaltistukseen ja siten häiritsevyyteen. Ampumamelun sääntelyllä tulisi ensisijaisesti pyrkiä vaikuttamaan pitkän ajan kuluessa esiintyvään kokonaisaltistukseen ja sen mahdollisiin haittoihin eikä vain yhteen hetkelliseen, yhden laukauksen synnyttämään melutapahtumaan. Jo tällä perusteella ampumaratamelun arvioinnissa tulisi ottaa valtakunnallisesti käyttöön melun kokonaisaltistusta paremmin edustava äänitasosuure.

Nykyinen enimmäisäänitaso L_{AImax}-arviointi ei myöskään ole yhteismitallinen muiden melulajien kuten liikennemelun, teollisuusmelun tai edes raskaiden aseiden ja räjäytysten aiheuttaman melun (VNa 903/2017) arvioinnin kanssa. Tämä johtaa epäoikeudenmukaiseen tarkasteluun ampumaratojen osalta. VNp:n (53/1997)

soveltamisalaksi (1§) on määritetty maankäytön ja rakentamisen suunnittelun ja rakentamisen lupamenettelyt. Ympäristöministeriön julkaisemassa AMPY-oppaassa (2012) todetaan ohjearvojen olevan luonteeltaan suosituksia, jotka on tarkoitettu yleisen melutilanteen arviointiin ja rakennetuille radoille ohjearvoja voitaisiin pitää tavoitearvoina. Käytännössä nämä ohjearvot ovat kuitenkin saaneet hyvinkin tiukan raja-arvon aseman useimmissa ympäristöluvissa ja -lupaprosesseissa. VNp 53/1997 3§ ohjearvojen soveltamisesta kuuluu seuraavasti: Ohjearvoja sovellettaessa on otettava huomioon ampumaratatoiminnan luonne, kuten ampuma-ajat, laukausmäärät ja ampumalajit, sekä 2 §:ssä tarkoitetun alueen todellinen tai suunniteltu käyttö ja merkitys. Soveltamisen ohjeistus on kuitenkin puutteellista ja tämä on todettu jo AMPY-oppaassa, jossa onkin listattu tekijöitä, joita tulisi tarkastella harkittaessa ohjearvoista poikkeamista ja tarkasteltaessa ampumaradan aiheuttamaa häiriötä. Lopullinen harkinta ja soveltaminen on kuitenkin jätetty hyvin avoimeksi, käytännössä lupaviranomaisen harkinnan varaan. Soveltamiseen on yritetty vastata BAT-oppaan suosituksessa (taulukko 10.1. sivu 119), jossa on esitetty milloin ja millä ehdoilla ohjearvoista voisi poiketa. Kuitenkin lupapäätöksissä, saati oikeusasteissa, on harvoin hyväksytty ohjearvojen ylityksiä, vaan BAT-oppaan suositus ohitetaan oikeudellisesti sitomattomana tai ylipäänsä BAT-opasta mitätöidään. Tämä osoittaa myös oppaissa annettavien ohjeiden ja käytäntöjen ongelmallisuuden; oppaat eivät ole oikeudellisesti sitovia, vaan oikeusasteissa arviointia tehdään ensisijaisesti lainsäädännön kautta. Siten ainoastaan uusien oppaiden laatimista ei voida pitää hyvänä keinona helpottaa ampumaratojen ympäristölupaprosesseja, päinvastoin.

Kuten valtioneuvoston selvityksessä on todettu, ampumaradat ovat Suomessa, sisäratoja lukuun ottamatta, perinteisesti perustettu suurempien asutuskeskusten ulkopuolelle. Väljään asuttuna maana niin vakituisia- kuin loma-asuntoja on tasaisesti levittäytyneenä miltei koko maahan ja täysin asumattomat alueet ovat suojelualueita lukuun ottamatta harvassa. Aikana, jolloin maassamme on ollut noin 2000-2500 ampumarataa, on niitä väistämättä ollut sijoitettuna lähemmäksi asutusta. Ampumamelua koskeva lainsäädäntö on aiheuttanut sen, että ampumaradat olisi sijoitettava mahdollisimman kauas asutuksesta, mutta kokemus on valitettavasti myös osoittanut, että toiminnassa olevien ampumaratojen läheisyyteen kaavoitetaan jatkuvasti asutusta yhä lähemmäs rataa ja lopulta tullaan tilanteeseen, jossa radan toiminta pyritään ajamaan alas. Kaavoituksellista turvaa ampumaratatoiminnalle ei useinkaan ole.

SAL:n näkemyksen mukaan pääasiallinen ongelmana ei ole itse ampumamelun vaikutus, vaan hyväksyttävyys, sietäminen ja voimassa oleva lainsäädäntö, joka tukee sitä, ettei ampumamelu kuulu siedettäviin toimintoihin.

Useimmissa muissa maissa, mukaan luettuna pohjoismaat, ampumaradat sijoittuvat lähemmäksi asutusta ja mm. Kööpenhaminan keskustassa sijaitsee suuri ampumaurheilukeskus. Kaupunkien läheisyydessä tällaiset alueet voivat olla muiden melua aiheuttavien toimintojen läheisyydessä, teollisuus- tai muilla alueilla, joilla on vain työpaikkoja. Ampumamelun arviointi edellyttää säädösmuutoksia.

Tilannetta kuvaa hyvin myös pyrkimykset löytää ampumaradalle paikka maaliskuussa 2022 perustetulle Utsjoen reserviläisyhdistykselle sekä alueen metsästäjille ja urheiluampujille. Sopivaa aluetta on etsitty reilun puolen vuoden ajan. Siitä huolimatta, että väestöntiheys on vain 0,23 henkilöä/km^2 ja Metsähallitus hallinnoi valtaosaa maa-alueista, on paikan löytyminen ollut vaikeaa. Utsjoen esimerkki liittyy myös ampumaratakäyttöön tarvittavien maa-alueiden saatavuuteen. Maa-alueiden saatavuus ampumaratatoimintaan asettaa usein merkittäviä hidasteita johtuen maan hankinnan aiheuttamista merkittävistä kustannuksista. Valtion kiinteistövarallisuuden luovuttamisesta ja maaomaisuuden vuokraamisesta säädetään laissa oikeudesta luovuttaa valtion kiinteistövarallisuutta (973/2002). Kiinteistövarallisuuteen liittyvät luovutukset, vuokraukset ja käyttöoikeuden luovutukset hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein, jolloin alueet ovat usein seurojen ja yhdistysten ulottumattomissa.

Lupaprosessiin osallistuvien viranomaisten suuri määrä

Ympäristölupahankkeessa on noudatettu systemaattisesti ympäristöministeriön BAT-opasta ja pyritty näin yhtenäistämään lupahakemusten ja siten -päätösten sisältöä. Työssä on kuitenkin havaittu eroja käsittelijöiden tai prosessiin osallistuvien tahojen osaamistasossa sekä lähestymistavan objektiivisuudessa. Siviiliampumaratojen ympäristöluvista vastaavat pääasiassa kuntien ympäristönsuojeluviranomaiset, mutta myös AVI:en viranomaiset, minkä lisäksi ELY-keskusten viranomaiset osallistuvat tiiviisti useiden ratojen ympäristölupaprosesseihin. Viranomaisten suuri lukumäärä aiheuttaa ongelmia lupapäätösten yhdenmukaisuudelle ja objektiivisuuden tavoitteelle sen lisäksi, että lainsäädännössä on huomattava määrä tulkinnanvaraisuutta. Näistä tekijöistä aiheutuu ennakoimattomuutta lupaprosesseissa vaadittavien tutkimusten, selvitysten sekä lupapäätösten sisällölle. Lupaprosessien sujuvoittaminen edellyttää muiden muutosten ohella osaamisen keskittämistä ja sen varmistamista, että käsittely on objektiivista. Ampumaratojen ympäristölupahakemusten käsittely olisi hyvä keskittää asiaan erikoistuneille viranomaisille.

Yhteenveto konkreettisista toimenpiteistä

Nykyisen ampumarataverkoston toiminnan turvaamiseksi ja uusien ratojen perustamisen helpottamiseksi ja nopeuttamiseksi tarvitaan merkittäviä muutoksia, jotka on tarpeen käynnistää mahdollisimman pian. SAL:in mukaan tarvittavia konkreettisia toimenpiteitä olisivat seuraavat:

- Toimenpiteiden koordinoimiseksi tarvitaan taho, joka laatii ampumaratastrategian, varmistaa kokonaiskuvan säilyttämisen ja varmistaa muutosten etenemisen. Ampumaratojen ympäristölupalupahankkeessa on huomattu järjestövetoisesti johdetun työn edut edustettaessa useita eri ratojen käyttäjä tahoja yhteistyössä ministeriöiden ja mm. Suomen riistakeskuksen kanssa.
- Ampumaratojen määrittäminen kriittiseksi infrastruktuuriksi.
- Pitkäkestoisemman taloudellisen tuen varmistaminen ampumaratojen ympäristölupahankkeelle, mistä löytyy paras asiantuntemus ampumaratoihin liittyen.
- Ampumaratojen ympäristölupaprosesseja koskevan lainsäädännön kokonaisvaltainen päivittäminen sekä oppaiden aseman vahvistaminen ja niiden sisällön tuominen säädöstasolle.
- Lupaprosessien sujuvoittaminen edellyttää muiden muutosten ohella osaamisen keskittämistä myös viranomaispuolella.
- On selvitettävä ampumaratoja koskevan lainsäädännön eriyttämistä ympäristölainsäädännöstä.
- Ampumaratoja ylläpitäville ja rakentaville tahoille on varmistettava taloudellista tukea.
- Valtion/kuntien omistamien kiinteistöjen helpomman saatavuuden varmistaminen ampumaradoille.
- Euroopan kemikaaliviraston lyijyn ammuskäytön rajoitusesityksen valmistelu nykymuodossaan pysäytettävä tai komissiolta vaadittava ampumaratojen jättämistä rajoitusesityksen ulkopuolelle. Tämä vaatinee laajamittaista Euroopan laajuista yhteistyötä.